

Poging tot identificatie van een gekroond familiewapen op enkele Ieperse tinnen borden.

Pieter Donche

In de catalogus bij de tentoonstelling "Iepers gegraveerd tin, 17e-19e eeuw" (Pierre Wullus|bibliotheek Ieper) komen enkele voorwerpen voor waarop een familiewapen gegraveerd werd.

Het is natuurlijk altijd interessant te weten te komen van welke adellijke familie dit wapen afkomstig is.

Kleuren spelen in de heraldiek echter een zeer belangrijke rol en het zijn nu juist deze kleuren die op gegraveerd tin vanzelfsprekend ontbreken. Dit maakt het onderzoekswerk zeker niet gemakkelijker.

Toch is Pieter Donche, lid van het Heraldisch College van Familiekunde Vlaanderen, zeer ver geraakt in zijn opzoekingen over dit familiewapen, dat voorkomt op een drietal borden die terzeldertijd het huismerk dragen van de kloosterorde van de Zwartzusters-Augustinessen. De schotels zijn van de hand van de Ieperse tinnegieter Jacob Van Den Abeele, gestorven in 1727.

(De Redactie.)

Afb 1 Schild met keper en drie kronen, overtopt door een kroon en met twee schildhouders.

In de catalogus "Iepers gegraveerd tin" vinden we onder de nrs. 47, 48 en 49 een familiewapen met schildhouders en een kroon. [afb 1]

Een eerste mogelijk spoor om te bewandelen leek ons na te gaan of er archief was over de Ieperse Zwartzusters-Augustinessen. Maar hier zijn de onderzoeksmogelijkheden erg beperkt: er is maar zeer weinig archief bewaard gebleven van deze religieuze instelling, 0,5 strekkende meter en dan vooral van na 1800.¹ In het grote overzicht van kloosters en abdijen in de Zuidelijke Nederlanden, *Monasticon*, lijkt dit klooster zelfs helemaal niet behandeld te worden. Maar aangezien de schotels ooit zelf in deze instelling bewaard werden veronderstellen we dat het archief aldaar bewaard ook geen aanwijzingen bevat, anders was het wapen wel al eerder geïdentificeerd.

Een tweede onderzoekspiste was het wapen zelf. Uit een tinnen schotel zijn evenwel geen indicaties over de kleur van het veld of de stukken af te leiden. We vonden dit wapen, een keper vergezeld van drie kronen, niet tussen de 4.220 gerepertorieerde en getekende wapens in LEURIDANS, *Armorial de Nord* betreffende wapens uit Noord-Frankrijk.² Het werk van F. VAN DYCKE dat 421 wapens van vooral Brugse families repertorieert en afbeeldt leverde ook geen resultaat op. MERGHELYNCKS *Recueil de généalogies ...*³ dat 120 wapens van Ieperse families afbeeldt evenmin. Zo ook het handschrift *Ghys*⁴ dat 809 wapens vooral m.b.t. de kasselrij Kassel en omgeving afbeeldt en ons eigen *Wapenboek van Veurne-Ambacht* met 440 wapens.⁵

Uit repertoria die een veel ruimer gebied bestrijken (Europa), krijgen we wegens het onbepaald zijn van de kleuren natuurlijk wel een groot aantal kandidaten. Volgens het naslagwerk van TH. DE RENESSE⁶ hebben onderstaande families dergelijke wapenstukken (de geografische situering vermeld tussen haakjes is gebaseerd op het bijschrift in het wapenboek van J.-B. RIETSTAP⁷):

- De Coninck (Brugge) : *in lazuur een keper van goud, vergezeld van 3 kronen van hetzelfde*. Deze vermelding is allicht gebaseerd op een grafmonument in een Brugse kerk: we vinden het wapen ingekleurd getekend in het handschrift de Hooghe. Een genealogie van deze familie konden we evenwel niet vinden (geen genealogie de Coninck in GAILLIARDS *Bruges et le Franc ...*⁸, ook niet in MERGHELYNCKS *Recueil ...*). In het handschrift GHYS, bewaard in de Koninklijke Bibliotheek Brussel, afd. handschriften⁹ vinden we een lichtjes afwijkend wapen:

---

¹ Zie korte beschrijving in KADOC, Leuven op

http://www.odis.be/pls/odis/opacuvw.toon_uvw_2?CHK=AE_5801

² TH. LEURIDAN, *Armorial de Nord, familles et institutions*, 2 dl. Rijsel, 1926, 1930, reprint 2 dl. in 1 vol., Marseille, 1981.

³ A. MERGHELYNCK, *Recueil de généalogies inédites de Flandre dressées sur titres et d'après d'anciens manuscrits*, 2 vols., Brugge, Edw. Gailliard, 1877.

⁴ F. CORTYL en J. MORTIER, *Manuscrit Ghys II 2308 Armorial*, Paris, 1998.

⁵ P. DONCHE, *Wapenboek van Veurne-Ambacht 1229-1952*, Berchem, 2008.

⁶ TH. DE RENESSE, *Dictionnaire des figures heraldiques*, 7 vols., Brussel, 1894-1903.

⁷ J.-B. RIETSTAP, *Armorial général, précédé d'un dictionnaire des termes du blason*, 1e ed., 1861, 2e édition refondue et augmentée, Gouda, van Goor, 1884-87, anastatische herdruk, 2 vols., London, Heraldry Today, 1965. Let wel dat die geografische situering vooral slaat op de *vindplaats*. Deze kan nog sterk verschillen van de plaats of regio waar de betreffende familie het meest wordt aangetroffen.

⁸ J.-J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc ou leur magistrature et leur noblesse, avec des données historiques et généalogiques sur chaque famille*, 5 vols. + suppl., Brugge: Edw. Gailliard, 1857-1864.

⁹ CH. VAN RENYNGHE DE VOXVRIE, 'Table du ms Ghys', in: *Tablettes des Flandres, Tomes*, Brugge, T 2 (1949) pp. 63-88, T. 3 (1950) pp. 372-381, T 4 (1951), pp. 332-375, T 5 (1953), pp. 342-372, T 6 (1955), pp. 376-401, T 7 (1957), pp.343-376, T 8 (1960), pp. 383-409, T 9 (1969), pp. 123-144.

de kleuren zijn dezelfde: keper van lazuur, al de rest goud, maar de onderste kroon is een leeuw geworden.

- Diclich of Dicnich: dit betreft een familie uit Hongarije, Dalmatië en Servië.
- de Mauroy: *in lazuur met een keper van goud vergezeld van 3 kronen van hetzelfde*. Zie verder.
- Le Roy de Bonneval (Agenais - regio Aquitanië, in het zuidwesten van Frankrijk)
- Le Roy de Carreau (niet in RIETSTAP)
- Le Roy de Cuy (niet in RIETSTAP)
- Vincent (niet in RIETSTAP)
- Wolfe (Kent, Engeland): hier bedekken de kronen nog telkens een wolfskop.

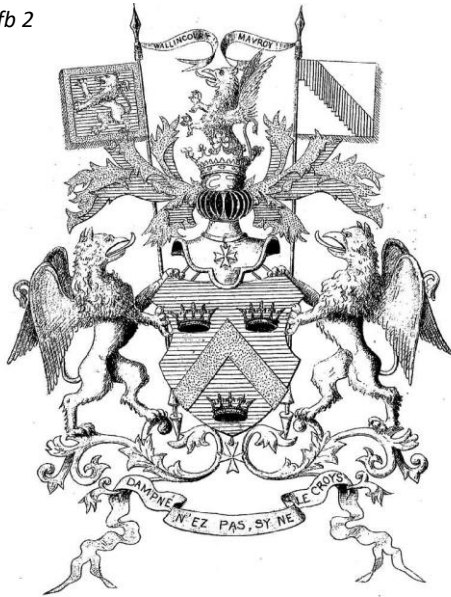
Hoewel de eerste vermelding (*De Coninck*) geografisch het dichtste in de buurt is, verdient de derde (*de Mauroy*) toch ook onze aandacht. We mogen immers de schildhouders en de kroon boven het wapen niet uit het oog verliezen. Het wapen wordt opgehouden door twee griffioenen (een heraldisch fabeldier: onderlijf van een leeuw, bovenlijf van een arend) en wordt overtopt door een kroon met negen parels. In het adellijk systeem van rangkronen duidt een kroon met negen parels (zowel in Frankrijk, Spanje, Italië en Duitsland en na 1800 ook in Nederland en België) steeds op een grafelijke familie.¹⁰ De zeer oude Franse familie de Mauroy heeft precies twee griffioenen als schildhouders en telde graven en later markiezen. De genealogie is beschreven in twee werken samengesteld door een lid van de familie.¹¹ In het tweede werk vindt men ook een tekening van het familiewapen met alle attributen: de schildhouders van het familiewapen zijn griffioenen, de kroon is deze van een markies. [afb 2]

---

¹⁰ DR. O. NEUBECKER, *Elseviers gids van de heraldiek*, Amsterdam/Brussel, 1981, pp. 178-179.

¹¹ ALBERT DE MAUROY, *Genealogie Historique de La Famille de Mauroy en Champagne*, Fontainebleau, 1887, 60 pp. (waarvan een anastatische herdruk bij Hachette Livre, 2012) en een later, veel uitgebreider werk: ALBERT, GRAAF DE MAUROY, *Généalogie historique de la maison de Mauroy, en Champagne, Bourgogne, Ile-de-France et Poitou*, Lyon, 1910, 192 pp. (beide te vinden op <http://gallica.bnf.fr>) Over deze auteur en enkele verwanten, zie de biografische notitie in: H. CARNOY, *Dictionnaire biographique international des écrivains, ...*, Parijs, p. 71-72

Afb 2

Afb 3

Een andere voorstelling, op een postkaart van 27-28 december 1907, toont een grafelijke kroon met negen parels, maar heeft als schildhouders adelaars.¹² [afb 3]

Deze familie vindt men al sinds het begin van de jaren 1300 vooral in Troyes, de hoofdplaats van het departement Aube in de regio Champagne-Ardenne (noordoosten van Frankrijk). De Seine stroomt door Troyes. Het was een van de plaatsen waar gedurende de hoge middeleeuwen de jaarmarkten van Champagne werden gehouden. Er is een oude woning in vakwerkbouw met de naam *Hôtel Mauroy*.¹³

In de eerste *annexe* aan de genealogie is er in de *deuxième branche* een tak van heren van Merville, die in de Spaanse Nederlanden verzeilden en vooral aangetroffen worden in Brabant: Leuven en Vilvoorde. Deze tak wordt niet met veel details beschreven (en jaartallen ontbreken zo goed als totaal), maar op p. 149 wordt een Théodore Jean Charles de Mauroy de Merville, jonker, schepen van Leuven vermeld, die huwde met een juffrouw Carton, waarbij in de marge haar wapen omschreven wordt als *in goud een keper van keel vergezeld van drie wielen van hetzelfde*. Het beschreven familiewapen Carton is dit van een familie uit het Ieperse (de moeder van de Ieperse genealoog Arthur Merghelynck behoorde er toe). In de (korte) genealogie van de Ieperse Cartons in de *Annuaire de la noblesse de Belgique*¹⁴ vinden we evenwel géén 'juffrouw Carton' gehuwd met een de Mauroy. Gezien haar schoonbroer François Charles Joseph de Mauroy de Merville overleed in 1816 na een loopbaan als kolonel, generaal-majoor en veldmaarschalk, zouden we haar moeten situeren in de tweede helft van de achttiende eeuw.

¹²<http://www.delcampe.net/page/item/id,233517185,var,GENEALOGIEARMOIRIES-FAMILLE-DE-MAUROYCARTE-POSTALE-AVEC-BLASON-COMTE1907,language,F.html>, toegeschreven aan de graaf Albert de Mauroy.

¹³ Zie over dit gebouw en de familie ook: <http://www.jschweitzer.fr/ne-les-oublions-pas/famille-de-mauroy/>.

¹⁴ *Annuaire de la noblesse de Belgique*, 1865, pp. 79-85.

Maar graaf de Mauroy heeft echter met die Carton een identificatiefout gemaakt! We lezen immers in een andere genealogie van de familie de Mauroy de Merville¹⁵ (met heel wat meer detail in de tijdsaanduidingen) dat Théodore Jean Charles de Mauroy de Merville in 1793 huwde met Catherine Josephe Ghislaine Carton, gedoopt te Brussel St.-Goedele in 1754, dochter van Pierre François Carton, ... heer van Wiart.

De familie *Carton de Wiart* is echter een heel andere familie dan de leperse familie Carton! Het wapen Carton de Wiart is ook anders, nl. *in zilver, drie dwarsbalken van sinopel met een leeuw van keel over alles heen*. En nog ingrijpender: deze deeltak van de familie Mauroy had zelf ook al een heel ander wapen aangenomen: *in sinopel een kruis van zilver met een leeuw van sabel over alles heen*. We hoeven dus niet verder in die deeltak te zoeken...

Dit betekent evenwel niet dat we de familie de Mauroy uit de Champagne helemaal moeten afschrijven niettegenstaande we ze, voor wat betreft de Nederlanden enkel in Brabant beschreven vinden en leper nergens vermeld wordt. De schildhouders en de grafelijke kroon zijn toch wel sterke overeenkomsten. Het zou om een enkeling kunnen gaan, misschien een militair die in de oorlogen tussen Frankrijk en Spanje in de Nederlanden gestreden heeft. Vergeten we ook niet dat in de successieoorlog tussen Spanje en Frankrijk Lodewijk XIV delen van de Spaanse Nederlanden annexeerde waaronder de kasselrij leper en dat deze Frans bleven tot in 1713.

Een derde spoor dat we verkenden was nagaan of er wapens met die wapenstukken ook voorkomen in het wapenboek van Vlaanderen van d'Hozier (1696-1710), opgemaakt onder Lodewijk XIV en waartoe ook de veroverde kasselrijen Veurne en leper en Frans-Vlaanderen in voorkomen.¹⁶

Daarin vonden we twee vermeldingen van wapens met een keper vergezeld van drie kronen:

- p. 284: *MENIN*: Martin Gobert, *rentier à Menin: d'azur, à un chevron d'or, accompagné de trois couronnes de même, deux en chef et une en pointe*.

- p. 361: *IPRE, suivant l'ordre du registre 1er de l'état du 13 septembre 1697*: N... des Moulins, *major de la ville d'Ipre: d'or, à un chevron de gueules, accompagné de trois couronnes d'azur, deux en chef et une en pointe*.

Het eerste wapen, van een rentenier te Menen, is allicht een 'nieuwverkocht' wapen. De bedoeling van Lodewijk XIV met zijn registratie van familiewapens was in de eerste plaats nieuwe financiële middelen binnenrijven om zijn nooit ophoudende dure oorlogen te bekostigen (en waar dit project ook in slaagde): de registratie van familiewapens was immers verplicht én er was een fors registratierecht aan gekoppeld. (Toen de operatie volgens de Zonnekoning nog niet genoeg opbracht, werden zelfs personen die geen wapen hadden en er ook geen wensten, toch gedwongen een wapen aan te nemen en bijgevolg ook het registratierecht op te hoesten).¹⁷ Andere attributen buiten het wapenschild werden niet 'verkocht'. Nu zien we een rentenier nog niet meteen schildhouders en een grafelijke rangkroon aan zijn wapen toevoegen ...

¹⁵ *Annuaire de la noblesse de Belgique*, 1870, pp. 219-222.

¹⁶ Uitgegeven door BOREL D'HAUTERIVE, *Armorial de Flandres, du Hainaut et du Cambrésis* (on-line te vinden op Google Books).

¹⁷ Zie: P. DONCHE, 'Het wapenboek van Vlaanderen van d'Hozier (1696-1710)', in: *Heraldicum Disputationes*, kwartaalblad voor heraldiek, Wijnegem, Homunculus, IX (2004), nr. 3, pp. 75-84.

Wat de tweede betreft: een naam *des Moulins* is eerder zeldzaam. Zeker gaat het niet om de familie *Desmoulins de Lisle*, want van deze familie bevat het familiewapen een krekkel en vier schelpen en de schildhouders zijn omgewende leeuwen.¹⁸ *Lisle* verwijst naar het kasteel van Lisle (in de parochie Saint-Germain-du-Corbéis (dat in de periode van de Franse Revolutie Lisle-du-Corbéis heette) in het arrondissement Alençon, dépt. Orne, regio Basse Normandie, Frankrijk).¹⁹ Evenmin gaat het om een andere, meer nabije familie *Desmoulins* uit Douai, dat in een gevierendeeld wapen in de kwartieren 1 en 4 een keper beladen met drie kruisjes en vergezeld van drie sterren heeft en in de kwartieren 2 en 3 drie hoorns.²⁰

Een opzoeking op *Desmoulins* en *Moulins, des* in alle delen (Tomes, Recueils, Documents) van *Tablettes des Flandres* levert enkel een paar schaarse vermeldingen op naar de reeds hiervoor genoemde families, maar ook een randvermelding waarin een *major Desmoulins* opduikt, evenwel weer zonder vermelding van een voornaam. In 1700-1701 was de graaf van Tessé, luitenant-generaal van de koninklijke legers (van Lodewijk XIV), gouverneur van leper. Onder hem had hij een commandant M. De Chevilly, brigadier van de dragonders en als majoor M. Desmoulins, met drie hulpmajors en een kapitein der poorten.²¹ Maar ook hier is de kans groot dat dit een nieuw gemaakt c.q. opgedrongen wapen was: iedereen met een zekere positie of publiek ambt kwam immers in aanmerking om een wapen te (moeten) registreren en bevelvoerende officieren vielen daar zeker onder.

Een zekere identificatie kunnen we dus helaas niet geven. Al bij al lijkt ons de naam Mauroy nog de meest waarschijnlijke (wegens de schildhouders en de grafelijke kroon) en dit niettegenstaande deze familienaam op één vermelding na totaal afwezig is in alle delen van *Tablettes des Flandres*²² en de familie haar thuisbasis heeft ver weg in Troyes in de regio Champagne-Ardenne. Misschien zijn de schotels helemaal niet te leper vervaardigd en zijn zij op één of andere manier (erfenis, aankoop, schenking) in het klooster der Zwartzusters-Augustinessen terechtgekomen...

Met deze laatste bewering heeft de redactie van 'Tinnerwerck' het echter wat moeilijk: de tinmerken zijn zonder twijfel deze van de leperse tinnegieter Jacob Van Den Abeele, gestorven in 1727 en de borden zijn dus zeker in leper gegoten. [afb 4 en 5] Het feit dat ze het huismerk van de Zwartzusters-Augustinessen [afb 6] dragen laat enkel vermoeden dat ze ooit in het bezit waren van een afdeling van deze kloosterorde. Momenteel bevinden deze drie borden zich in drie verschillende privé-verzamelingen. (De Redactie.)

Afb 4 en 5

Afb 6

¹⁸ P. DENIS DU PEAGE, *Armorial des ex-libris de Flandre et d'Artois*, (Tablettes des Flandres, Tome I, p. 240).

¹⁹ Over deze familie Desmoulins de Lisle, zie: J.R. PESCHE, *Dictionnaire topographique, historique et statistique de la Sarthe*, T. 5, Parijs, 1841 onder Saint-Germain-de-Corbie, pp. 244-.

²⁰ P. DENIS DU PEAGE, *Mélanges Généalogiques*, 3ième série, Rijsel, 1922 (reprint Sources Généalogiques et Historiques des Provinces du Nord, T. II, 2000, genealogie Desmoulins, pp. 195-200 (ook het variante wapen, vermeld in voetnoot 1 van deze genealogie is helemaal anders).

²¹ A. MERGHELYNCK, *Étrangers établis en West-Flandre et dans le Tournais du XIVe au XXe Siècle*, uitgegeven in *Tablettes des Flandres*, Recueil 6, Brugge, 1956, p. 237.

²² Op één laat-negentiende-eeuwse vermelding en buiten leper, na. ■